

Orhan Pamuk'u oku(t)mak

Orhan Pamuk ve Jale Parla

Bir romanı nasıl okumalıyız, görmeliyiz sorusuna verilecek türlü türlü cevaplarımız olabilir. Esasında tek bir doğru cevap olduğunu ya da bir okuma/görme türünün bir diğerinden daha doğru ya da daha eksik olduğunu iddia etmek günümüzün roman okuması için pek de derinde bir fikir olmasa gerek. Ele alınan romanla kurulacak anlatı-muhatap ilişkisinin herhangi bir roman analizinde ne derece yerinde bir bağlamla ve kuramla işleneceği; o bağlam/kuramın romanda ne şekilde yer bulup bulmadığı tartışılabilir elbet.

Parla ve Pamuk

Peki sıkı bir Orhan Pamuk romanı okuruna, romanları nasıl okuduğunu/gördüğünü sorsak ne gibi yanıtlar alabiliriz? Jale Parla'nın **YKY**'den geçtiğimiz şubat ayında çıkan son kitabı 'Orhan Pamuk'ta Yazıyla Kefaret', Pamuk romanlarının öyle zannediyorum en kapsamlı okuma örneklerini sunması açısından oldukça dikkate değer. Orhan Pamuk romanlarına dair on ayrı yazıdan oluşan çalışma, esasında Parla takipçileri için yeni bir şey söylemiyor (iki yazı hariç). Zira çalışmadaki on yazıdan sekizi Parla'nın 1991'den bu yana hem kendi **kitapları** içerisinde hem de başka mecralarda yayımlanmış yazıları. Çalışmaya adını veren giriş yazısı 'Orhan Pamuk'ta Yazıyla Kefaret' ve 'Masumiyet, Müze, Merhamet: Masumiyet Müzesi ve Masumiyet Müzesi' ilk kez yayımlanan yazılar. Hem Parla hem de Pamuk takipçileri için Orhan Pamuk romanına dair yazılara toplu bir şekilde erişim açısından çalışma son derece önemli. Peki ne diyor, ne

yapıyor Parla bu yazılarda Pamuk romanları için?

Jale Parla'yı takip edenler onun bir edebi yazını nasıl didik didik edebileceğini bilir. Bundan bir önceki çalışması 'Don Kişot: Yorum, Bağlam, Kuram'da da gördüğümüz edebi bir yazına yaklaşım biçimlerini burada da Pamuk romanları için geliştiriyor Parla. Orhan Pamuk romanı okurlarının öyle ya da böyle bildiği -ya da en azından sezdiği- romanlararası izlek/motif/metaforların bir nevi kuramsal çerçeveleri sunuluyor çalışmada. Pamuk romanlarındaki, belki de sıradan okurun bir şekilde hissettiği ama tam anlamıyla bir yere oturtup, somutlaştırılmadığı her türlü 'esrarı', 'işareti', 'ipucunu' tüm varoluşsal bilgileriyle birlikte gösteriyor Parla bize. 'Gölge yazar' Orhan Pamuk'un nasıl her romanının sonunda bir şekilde 'kefaret ödemek' zorunda olduğunu tüm bu işaretlerle anlıyoruz.

Parla, çalışmasında tek bir romana eğildiği yazılarda dahi o romanın öncülü ve ardılı ile olan ilişkisine muhakkak değiniyor. Bu da Orhan Pamuk romanlarındaki izleksel sürekliliği yakalamamızı sağlarken, Parla'nın analizlerindeki hususları bu süreklilik içerisinde bizim için daha anlamlı kılıyor. Pamuk'un neden hep 'kefaret öde(t)mek' zorunda olduğunu; roman karakterlerinin arayış ve dönüşümlerini, kayıplarını ve suçlarını; hangi romanın hangi 'reng'e' sahip olduğunu ve bunun ne anlama geldiğini söz konusu analizlerin sürekliliği içerisinde daha makul şekillerde görüyoruz. Pamuk romanlarındaki 'baba/oğul/tarih(bellek-kimlik)/yazi/yazar' dokusunun farklı romanlarda nasıl yer ettiğini ve 'suç-ceza-kefaret-arınma

dörtlüsünün farklı bileşimlerle sunulması'yla romanlarda 'kefaret teması'nın nasıl işlendiğini yine bu sayede takip edebiliyoruz.

'Roman görmesi'

Parla'nın Orhan Pamuk ve romanları hakkındaki her türlü analizinin mutlak doğru olduğunu söylemiyorum elbet. Yazının başında da belirttiğim gibi edebi bir yazın analizinde böyle mutlak bir doğrunun varlığından da zaten söz edemeyiz. ('Kar' romanına Pamuk'un hem en siyasi hem de en siyasi olmayan romanı denilebilir olması gibi örneğin.) Lakin buradaki husus tüm bu roman-görme, roman-okuma pratiklerinin bir takım metinlerarası diyaloglarla, teorik çerçevelerle nasıl geliştirildiğidir. Parla'nın çalışmasını önemli kılan tam da budur: 'Sessiz Ev'deki 'tarak'ın, 'Beyaz Kale'deki "beyaz kale"nin, 'Kara Kitap'taki 'yeşil tükenmez'in, 'Yeni Hayat'taki 'kitap' ve 'karamela'nın, 'Benim Adım Kırmızı'daki 'kör eden iğne'nin, 'Kar'daki 'kartanesi'nin, 'Masumiyet Müzesi'ndeki 'küpe'nin, 'Kafamda Bir Tuhaflık'taki 'boza'nın, 'Kırmızı Saçlı Kadın'daki 'çadır'ın hem tek tek romanlar içerisinde hem de romanlar arasında ne demeye geldiğini Parla'nın kendine has görme-okuma-analiz etme pratiğinde oldukça ikna edici şekillerde görebiliyoruz. Çalışma özde 'Orhan Pamuk romanları okuması' iken ama öte yandan, daha genelde bir 'roman okuması' ya da 'roman görmesi' örneği olarak önemini katmerlendiriyor ve bir romanın nasıl 'ut pictura poesis' (resimdeki gibi, şiir de...) olarak ele alınabileceğini sağlam bir kurguyla bize sunuyor.

arif tapan

Orhan Pamuk'ta Yazıyla Kefaret
Jale Parla
Yapı Kredi Yayınları
166 sayfa.